

B 765

. T5

C8

v. 2

1883

FONDO DE ALFONSO X
VALVERDE Y TELLEZ

Biblioteca de Capilla Alfonso X

PHILOSOPHIA NATURALIS.

PRIMA PARS

PHILOSOPHIAE NATURALIS.

PROEMIUM.

Philosophia, si in tota latitudine suae significationis sumatur, omnem complectitur scientiam, dicitur enim Philosophia quasi *amor* seu *amicitia scientiae*: qua ratione sapientia humana vocatur Philosophia a D. Thoma in Proemio Politicor. Et sic Philosophia est scientia generica complectens sub se omnem scientiam naturaliter acquisibilem, praesertim speculativam, cujus amor proprie est amor scientiae, quia tantum scire amatur. Hujus autem triplex genus numeratur a Philosopho, et D. Thoma, II Metaphys., lect. VII, et Opusc. LXX, q. scilicet *Scientia naturalis*, *Mathematica* et *Metaphysica*, reductive vero ponitur etiam sub illa *Logica*, quae non de rebus speculandis, sed instrumentis speculationis agit. Quae scientiae differunt secundum diversum scibilitatis gradum, ut diximus in libris Post. q. XXVII. *Naturalis* enim tractat de rebus motui sensibilibus mutationi subjectis, ideoque solum abstrahit a materia singulari. *Mathematica* agit de quantitate, ut abstrahit a motu et materia sensibi-

libus accidentibus vestita. *Metaphysica* agit de ente ut sic, ut abstrahit ab omni materia, tam sensibili quam intelligibili, id est etiam a materia prima secundum se, quae solo intellectu percipitur.

Varie autem definitur Philosophia in hac latitudine sumpta ab auctoribus. Quidam enim ex etymologia nominis definiunt Philosophiam, quod est *amor sapientiae*; alii ex modo procedendi, quod est *cognitio rerum ut sunt*, id est per suas causas; alii ex materia quam comprehendit, dicunt quod est *humanarum, divinarumque rerum cognitio*; alii denique ex effectu ad quem nos ducit, dixerunt quod Philosophia est *mortis contemplatio*, id est hominem a temporalibus et corporalibus passionibus segregans.

In praesenti autem non agimus de Philosophia in tota sua latitudine; sed, relicta Mathematica et Metaphysica, solum agimus de scientia naturali, cujus objectum comprehendit omne ens naturale, id est omne ens mobile secundum aliquem motum corporeum, seu extensum;

motus enim pure spirituales non pertinent ad hoc genus scientiæ. In hoc autem objecto considerando summo ordine processit Aristoteles, dividens quatuor partes hujus scientiæ. Prima agit de ente mobili in communi: scientiæ enim a communioribus ad minus communia proceditur, et hæc pars clauditur octo libris quos vocant *Physicorum* vel *de Physica auscultatione*. Reliquæ tres partes agunt de ente mobili in particulari; et juxta tres species motus distinguuntur in tria genera mobile, ut advertit S. Thomas in præmio librorum de Generatione. Primus est motus localis; secundus alterationis, qui ordinatur ad generationem; tertius augmentationis, qui est proprius rei viventis, vel animatæ. Et secundum primum motum considerantur corpora simplicia, ex quibus construitur hoc universum. Et sic post libros *Physicorum* tractat Philosophus de celo et mundo, id est de omnibus corpori-

bus simplicibus, quatenus per motum localem coordinantur et situantur in hoc universo; ex his enim præcipue universum constat, nam mixta habent locum juxta modum elementi prædominantis in eis. Secundum motum autem alterationis, qui ad generationem ordinatur, agit de corporibus corruptibilibus, non quatenus coordinantur per situm in universo, sed quatenus subjacent generationi et corruptioni, tam substantiali quam accidentali; et sic tertia pars Philosophiæ agit de generatione. Denique secundum tertium genus motus, scilicet augmentationis et nutritionis, qui est proprius viventis, agit de omni gradu vitæ, seu de anima, quæ præbet illam, et ascenditur usque ad gradum vitæ intellectivæ, quæ invenitur in anima nostra, et de hoc agit in libris de anima. Et sic per istas quatuor partes dividitur tota scientia naturalis.

ORDO PRIMÆ PARTIS PHILOSOPHIÆ.

Prima pars philosophiæ, ut diximus, agit de ente mobili in communi, cujus considerationem cum scientiæ tradiderit Aristoteles, ejus ordinem, qui maxime in scientia attenditur, oportet præ oculis habere.

Liber I.

Igitur ad considerandum ens mobile in communi, primo præmit-

tit quasi præludia quædam et principia, unde dignoscere possimus quid sit ens naturale, et quale sit; id enim maxime constabit ex principiis quasi elementalibus talis entis. Circa quæ principia varie antiqui senserunt, rerum naturalium diversas origines et principia ponentes. Vocat autem hic principia, non causas per quas fit ens naturale, sed illa ex quibus est, et in quæ resolvitur, sive considerando ens natura-

in fieri prout generatur, sive in facto esse prout componitur ex illis: et sic pro compositione assignat, duo principia, scilicet *materiam* et *formam*; pro generatione autem addit tertium principium, scilicet *privationem*, quatenus in generatione proceditur a non esse formæ, seu privatione illius ut a termino a quo, ad esse formæ ut ad terminum ad quem in aliquo subjecto, seu materia; et hoc explicat in primo libro.

Liber II.

Secundo tradit Philosophus ea quæ in hæc scientia præsupponi debent circa subjectum, et principia, seu media quibus hæc scientia demonstrat. Subjectum autem est id quod natura constat, quod consurgit ex principiis in primo libro explicatis, scilicet ex materia et forma; et sic agit de natura. Principia autem, seu media quibus de hoc ente naturali, seu de natura demonstrandum est, sunt quatuor causæ, scilicet *materialis*, *formalis*, *efficiens* et *finalis*; inde enim pendent omnia quæ de hoc subjecto demonstrantur, et hoc facit in secundo libro.

Liber III.

Tertio procedit ad explicandam propriam passionem hujus entis naturalis, quæ est motus, a quo maxime dicitur ens mobile, et in ejus consideratione consumuntur reliqui libri *Physicorum*. Et est duplex ejus consideratio: altera secundum se absolute, altera comparative, seu respective ad extrinsecam, a quibus pendet, scilicet ad moventia et ad mobilia. Circa primam considerationem primo agit de motu in communi, et de illius affectionibus, deinde in particulari de ejus speciebus et

partibus per quas dividitur, vel continuatur. Et quidem de motu in communi, et de his quæ intrinsece illum comitantur, et consequuntur agit in tertio libro, prius explicando definitionem motus, deinde actionem et passionem quæ illum comitantur et sine quibus non est motus, et tertio rationem finiti et infiniti, quæ necessario et intrinsece consequitur motum ratione continuitatis, et successionis partium.

Liber IV.

De extrinsecis autem affectionibus motus agit in quarto libro. Sunt autem duo, quibus motus extrinsece afficitur, et mensuratur, scilicet locus et tempus, ut etiam notat D. Thomas in initio quarti *Physicorum*; mensuratur enim motus ex parte mobilis, loco, et ex parte suæ durationis tempore: agendo autem de loco, etiam agit de vacuo, quod est privatio ejus.

Liber V et VI.

Considerato autem motu et affectionibus ejus, tam intrinsecis quam extrinsecis, agit deinceps in lib. v et vi, de ejus divisionibus. Primo quidem de divisione essentiali et intrinseca per species. Secundo, de divisione penes partes quantitatis continui in quo exercetur. Et primam divisionem prosequitur libro v, ostendens dari tres species motus, scilicet localem, alterationem, et augmentationem, et similiter agit de unitate motus tam specifica quam individuali, et de contrarietate motuum, quia inter diversas species datur contrarietas. Secundam vero divisionem motus, scilicet penes partes continuas tractat in lib. vi. Ubi agitur de divisibilitate motus, tam ratione medii, per quod movetur, quam

ratione temporis in quo movetur, et quomodo continuum non componatur ex solis indivisibilibus; et consequenter nec motus. Hæc omnia pertinent ad considerationem motus, secundum ea, quæ sibi absolute conveniunt, tam in se, quam in suis affectionibus et divisionibus a lib. iii usque ad sextum.

Liber VII et VIII.

Restat in reliquis libris explicare ea quæ conveniunt motui comparative ad moventia et ad mobilia, et lib. vii considerat ordinem mobilium ad moventia deveniendo usque ad primum motum, et primum motorem, quia non datur processus in infinitum; et similiter considerat conditionem requisitam inter movens et mobile, scilicet quod sint simul et approximata, et consequenter comparat motus inter se, quoad velocitatem et tarditatem. Secundo, considerat in lib. viii qualitatem primi motus, et primi motoris, ubi sistit consideratio entis mobilis, ostendendo quod primus motor est sempiternus, ubi etiam agitur de æternitate primi motus, et æternitate universi ab eo producti, et similiter ostendit primum motum esse motum localem et circularem, ac denique primum motorem esse infinitæ virtutis, et carere magnitudine atque adeo esse incorporeum et indivisibilem.

De his omnibus tractandum nobis est in præsentibus juxta hunc ipsum ordinem librorum Aristotelis. Sed ante præmittenda est quæstio de scientia ipsa Philosophiæ, tanquam præcæmialis quæstio, et de ordine qui servari debet in processu cognitionis et scientiæ.

QUÆSTIO I.

DE SCIENTIA PHILOSOPHIÆ, ET ORDINE COGNOSCENDI.

Multa quæ de scientia Philosophiæ disputari solent omittimus in præsentibus, quia ex resolutione tradita in quæstione præcæmiali Logicæ, et in quæstione ultima Posteriorum facile possunt innotescere. Ejusmodi sunt, an Philosophia sit nobis necessaria, an sit scientia, an practica, vel speculativa et similes aliæ quæstiones, quæ ex similibus resolutione deciduntur. Constat enim Philosophiam nobis esse necessariam ad rectam et scientificam rerum naturalium perscrutationem; quod vero sit scientia, constat ex multis demonstrationibus, quæ in progressu hujus scientiæ fiunt, ac denique quod sit speculativa constat tum ex fine hujus scientiæ, qui est indagatio et cognitio veritatum naturalium, non earum effectio; tum ex principiis quibus procedit, quæ resolutivo modo ostendunt veritatem, non compositivo modo fabricare docent.

Quare tria tantum restant explicanda, quæ propria sunt hujus scientiæ. Primum est de illius objecto formali, et materiali quodnam sit. Secundo, de ejus unitate, an sit una secundum speciem atomam, an vero penes diversa objecta dividatur in diversas species, v. g., ea quæ tractat de cælo, an sit diversa specie ab illa quæ tractat de generatione, vel de anima, an vero totum hoc sit unius speciei. Tertium circa ordinem cognoscendi, quid sit primo cognitum a nostro intellectu, quod Aristoteles loco præcæmii in primo isto libro tractavit.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum ens mobile sit objectum formale Philosophiæ.

Ut punctus difficultatis innotescat, nota duos terminos tituli. Primum est *ly ens mobile*. Secundus est *ly objectum formale*. Ens mobile non sumitur complexè pro aggregato ex ente et mobilitate, ut duobus, sed incomplexè pro quidditate cui convenit mobilitas. Differunt autem quidditas mobilis, seu naturalis, aut ens naturale, et natura, quia ut dicit Philosophus in lib. Physic. c. i: Natura dicitur principium motus, et quietis ens naturale, id quod habet in se tale principium motus. Unde non dicitur natura objectum Philosophiæ, sed ens naturale, vel mobile, quia agit de rebus, seu quidditatibus mobilibus, quæ natura ipsa constant. Et sicut sumitur natura in Physicis, non pro sola essentia rei quæ cuilibet enti competit, sed pro ea quæ est principium motus, non cujuslibet, sed imperfecti et cum successione et processu de potentia ad actum; ita ens naturale vel mobile sumitur pro eo quod habet in se principium talis motus Physici, et imperfecti, de quo plura dicemus in quæstione ix agendo de definitione naturæ.

Secundus terminus est *ly objectum formale*, licet enim identificentur ens mobile, corpus mobile, substantia mobilis, naturalis, vel sensibilis, ratione cujus identificationis, aliqui reducant istam difficultatem fere ad modum loquendi: de quo videri possunt Conimbricenses, hic q. iv præcæmiali, et Carmelitani, q. i et alii tamen quantum ad rationem formalem, quæ a materiali distinguitur in scientiis, difficultas ista non est de modo loquendi, sed de re, licet enim mobile, seu muta-

bile Physicum debeat esse corpus et substantia, tamen formalitas corporis, aliud explicat quam formalitas entis mobilis, dicit enim corpus formaliter radicem quantitatis, et sic definitur per ordinem ad divisibilitatem; mobile autem radicaliter sumptum dicit radicem mutationis seu transitus de potentia ad actum, quod quidem si fiat cum successione et continuitate, ut fit in motu Physico, divisibilitatem requirit ut conditionem, non ut rationem formalem, et ita videmus quod neque natura, neque motus definiuntur per corpus, neque illud explicant, sed natura dicitur principium motus et quietis; motus autem dicitur actus entis in potentia: ubi solum explicatur ordo entis imperfecti, non corporis. Denique idem videmus observari in aliis rationibus formalibus explicandis, licet enim omne coloratum sit corpus, non tamen dicimus quod objectum formale visus est corpus coloratum, sed coloratum explicat formale objectum; corpus autem materiale, seu præsuppositum et omne intelligibile est ens; non tamen ratio entis formaliter explicat objectum intellectus, sed præsuppositivè et materialiter. Idem ergo potest intelligi in corpore mobili, et ente mobili.

Quapropter difficultas præsens in duobus consistit. Primum in discernendo rationem formalem objecti Physicæ, et materialem, an scilicet ratio mobilitatis pertineat ad objectum formale, ratio vero corporis ad materiale. Secundum est de extensione hujus objecti, an scilicet complectatur per se et formaliter omne mobile tam substantialiter, quam accidentaliter; an vero solum complectatur per se mobile substantialiter, et penes principia substantialia, mobile autem accidentaliter solum reductive tractetur a Physico, et ut deductum ex primo.